

Uczestnictwo osób starszych w budżecie obywatelskim. Analiza danych z Krakowa i Peczu.

Streszczenie

Artykuł prezentuje wyniki badań dotyczących uczestnictwa osób starszych (55+) w budżecie obywatelskim (BO) w dwóch miastach: Krakowie (Polska) oraz Peczu (Węgry). Analiza obejmuje 35 respondentów i koncentruje się na źródłach wiedzy o BO, motywacjach, autonomii decyzji oraz wpływach społecznych towarzyszących aktowi głosowania. Szczególną uwagę poświęcono zależności między uczestnictwem w działaniach Fundacji Antares i Nevelők Háza Egyesület w ramach projektu „Twój głos się liczy” a stopniem samodzielności decyzji o oddaniu głosu. Wyniki wskazują, że osoby angażujące się w aktywności projektowe cechują się ponad dwukrotnie wyższym poziomem samodzielności decyzyjnej niż osoby nieuczestniczące. Różnica ta wynosi 28,57 punktów procentowych. W drugiej części artykułu wyniki te zostają porównane z ustaleniami badań przeprowadzonych wśród seniorów w Rzeszowie przez Mirosława Sołtysiaka, obejmujących wiedzę, źródła informacji i motywacje seniorów uczestniczących w Rzeszowskim Budżecie Obywatelskim. Analiza porównawcza ukazuje odmienne wzorce uczestnictwa oraz różne modele sprawczości obywatelskiej, wynikające zarówno z kontekstu lokalnego, jak i zróżnicowanego poziomu wsparcia informacyjnego i społecznego. Wnioski podkreślają rolę kompetencji cyfrowych oraz organizacji społecznych jako istotnych czynników wzmacniających polityczną podmiotowość osób starszych.

Wprowadzenie

Budżet obywatelski stanowi jedno z najbardziej rozpoznawalnych narzędzi współdecydowania, umożliwiając mieszkańcom bezpośredni wpływ na alokację części

1

**Współfinansowane przez
Unię Europejską**

środków miejskich. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że uczestnictwo w BO jest miarą zarówno aktywności obywatelskiej, jak i zaufania do instytucji publicznych¹. Szczególną grupą, której rola w procesach partycypacji zyskuje na znaczeniu, są osoby starsze. Seniorzy stanowią coraz liczniejszy segment demograficzny, a ich aktywność obywatelska ma potencjał łagodzenia wykluczenia społecznego, wzmacniania kapitału społecznego i budowania solidarności międzypokoleniowej.²

Celem niniejszego artykułu jest analiza sposobu uczestnictwa osób powyżej 55. roku życia w BO w dwóch miastach o zróżnicowanych warunkach społecznych i kulturowych: Krakowie i Peczu. Badanie obejmuje źródła wiedzy o budżecie obywatelskim, motywacje głosujących, stopień autonomii podejmowanych decyzji oraz wpływy społeczne, które oddziałują na sposób głosowania. Szczególną uwagę poświęcono roli projektu „Twój głos się liczy” na samodzielność decyzji respondentów.

Celem artykułu jest również zestawienie uzyskanych wyników z konkluzjami badań przeprowadzonych przez Mirosława Sołtysiaka, dotyczących wiedzy i aktywności seniorów w zakresie budżetu partycypacyjnego w Rzeszowie. Porównanie to pozwala uchwycić szerszy kontekst zjawiska i zidentyfikować zarówno wspólne, jak i odmienne elementy uczestnictwa w BO w różnych miastach i okresach.

Metodologia

Badanie zrealizowano metodą sondażu bezpośredniego przeprowadzanego w terenie, polegającego na zbieraniu wypełnionych kwestionariuszy bezpośrednio podczas trwania procesu głosowania w ramach budżetu obywatelskiego w dwóch analizowanych lokalizacjach: Krakowie i Peczu. Próba obejmowała 35 osób, z czego 65,71% stanowiły osoby w wieku 55–64 lata, a 34,29% osoby powyżej 65. roku życia. Zdecydowaną większość uczestników stanowiły kobiety (62,86%). Badanie miało charakter eksploracyjny, a jego

¹ Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). *Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges*. International Journal of Urban and Regional Research

² Górecka, D. (2025). Potrzeby starzejącego się społeczeństwa a proces budżetu obywatelskiego. *Optimum. Economic Studies*, 1(119), 105–129

celem nie było uzyskanie reprezentatywności statystycznej, lecz rozpoznanie specyficznych wzorów uczestnictwa oraz mechanizmów wpływu, zwłaszcza w kontekście działalności organizacji społecznych.

Kwestionariusz obejmował pytania dotyczące źródeł informacji o BO, motywacji głosowania, czynników wpływających na decyzję o oddaniu głosu, wcześniejszej aktywności w procesach BO oraz uczestnictwa w działaniach Fundacji Antares/ Nevelők Háza Egyesület. Odpowiedzi poddano analizie ilościowej i jakościowej.

W części porównawczej wykorzystano opublikowane wyniki badań obejmujących 643 respondentów z Rzeszowa, w tym 195 osób w wieku 55+³. Badanie to koncentrowało się na samoocenie wiedzy, źródłach informacji, poziomie aktywności i motywacjach seniorów w kontekście Rzeszowskiego Budżetu Obywatelskiego. Jego konstrukcja pozwala na przeprowadzenie zestawienia, umożliwiającego identyfikację podobieństw i różnic między obydwoma próbami.

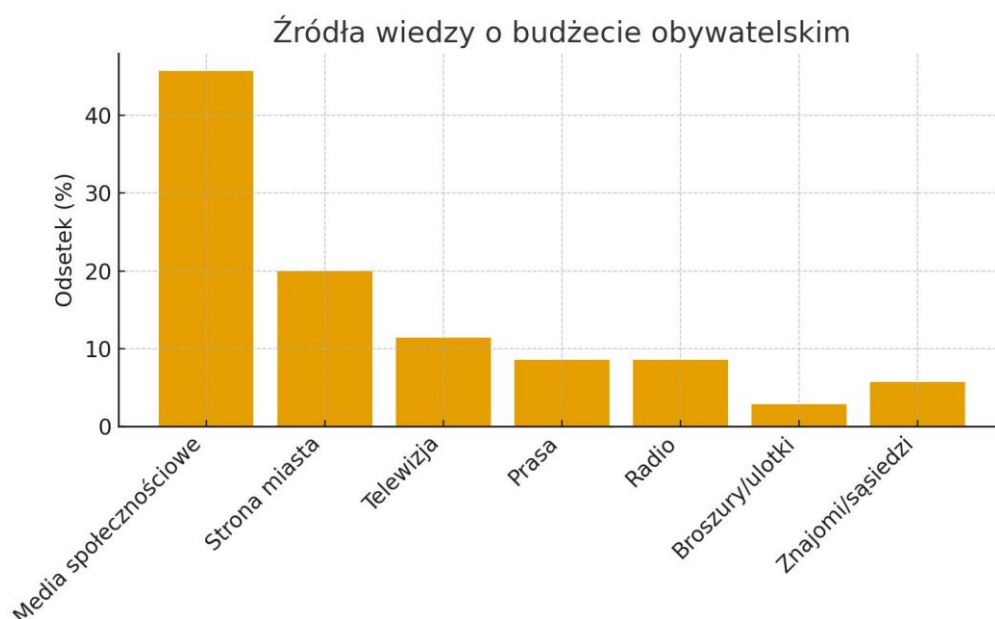
Wyniki badań z Krakowa i Peczu

Badanie przeprowadzone w Krakowie i Peczu ujawniło, że osoby starsze korzystają z różnych źródeł informacji o budżecie obywatelskim. Najczęściej wskazywano portale społecznościowe, które stanowiły źródło wiedzy dla 45,71% respondentów. Strona miasta była drugim najczęściej wybieranym kanałem informacyjnym. Media tradycyjne, takie jak telewizja, radio i prasa, pełniły wciąż istotną, choć drugorzędną rolę. Informacje uzyskiwane od znajomych i sąsiadów okazały się marginalne, co sugeruje, że w badanej próbie większą rolę odgrywały indywidualne praktyki pozyskiwania wiedzy.

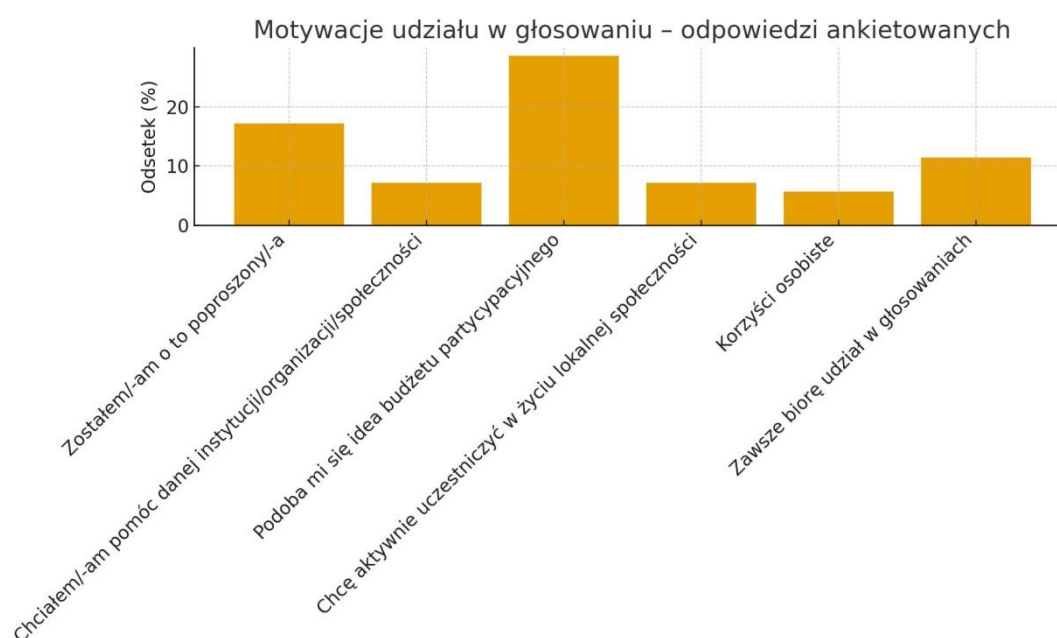
³ Sołtysiak, M. (2017). Wiedza i aktywność seniorów w zakresie budżetu partycypacyjnego. *Przedsiębiorstwo i Region*, 9, 71–81.

Dostęp online: <https://repozytorium.ur.edu.pl/items/6fcfaa12-dbfa-49c1-a667-e32e19617e8c> (17.11.2025)

Motywacje uczestnictwa w BO miały przede wszystkim charakter normatywny i relacyjny. Respondenci deklarowali przede wszystkim chęć poparcia idei budżetu obywatelskiego, co wskazywało na rozumienie wartości, jaką niesie za sobą proces współdecydowania. Dla części osób istotna była prośba ze strony innych. Motywacje instrumentalne, czyli związane z bezpośrednią korzyścią osobistą, pojawiały się sporadycznie.

W zakresie autonomii decyzji 40% respondentów wskazało, że decyzję o głosowaniu podjęło całkowicie samodzielnie. Pozostali deklarowali wpływ rodziny lub otoczenia, przy czym najczęściej decyzje konsultowano z małżonkiem, koleżankami i kolegami oraz dziećmi. Co istotne, kontakt z Fundacją Antares lub Nevelők Háza Egyesület miał istotny wpływ na poziom samodzielności decyzji. Wśród osób uczestniczących w zajęciach Fundacji aż 57,14% podejmowało decyzję samodzielnie, podczas gdy wśród osób nieuczestniczących odsetek ten wynosił 28,57%.

Wyniki dotyczące wcześniejszej aktywności w BO wskazują, że uczestnictwo miało najczęściej charakter incydentalny. Jedynie jedna czwarta respondentów brała udział w poprzednich edycjach BO, a zaledwie 20% monitorowało proces realizacji wybranych projektów.

Analiza porównawcza z badaniami seniorów w Rzeszowie

Porównanie wyników badań z Krakowa i Peczu z wynikami dotyczącymi seniorów uczestniczących w Rzeszowskim Budżecie Obywatelskim ujawnia kilka fundamentalnych różnic oraz pewne obszary zbieżności, które rzucają nowe światło na sposób uczestnictwa osób starszych w procesach partycypacyjnych.

Pierwsza różnica dotyczy źródeł informacji. W badaniu przeprowadzonym w Krakowie i Peczu dominowały kanały cyfrowe: portale społecznościowe i strony miejskie. Seniorzy korzystali samodzielnie z Internetu jako podstawowego narzędzia pozyskiwania wiedzy o projektach i zasadach BO. Tymczasem w badaniu rzeszowskim głównym źródłem informacji o BO była rodzina, którą wskazało 87,74% uczestników. Znacząca była także rola znajomych i sąsiadów. Kontrast ten ujawnia odmienne profile kompetencji cyfrowych oraz różnice w kulturze komunikacyjnej między grupami badawczymi. Wyniki z Krakowa i Peczu wskazują na wyższy poziom indywidualizacji praktyk informacyjnych, podczas gdy w Rzeszowie dominuje model oparty na relacjach międzyludzkich. Warto jednak zwrócić uwagę na różnicę czasu pomiędzy badaniami. Analiza sposobu uczestnictwa seniorów w budżecie

obywatelskim w Rzeszowie powstała na podstawie danych z 2017 roku. Niniejsza praca skazuje na nieco inną grupę respondentów, którzy częściej niż kilka lat temu sięgają po informacje z Internetu czy mediów społecznościowych.

Drugą kluczową różnicą jest motywacja uczestnictwa. Badanie z Krakowa i Peczu pokazuje, że najczęściej deklarowaną motywacją jest aproba idei BO, charakteryzująca się normatywnym podejściem do uczestnictwa. Seniorzy rozumieją wartość procesów partycypacyjnych i angażują się w nie ze względu na poczucie odpowiedzialności za społeczność lokalną. W Rzeszowie natomiast zdecydowanie dominowała motywacja wynikająca z prośby innych osób. Większość respondentów podejmowała decyzję nie z własnej inicjatywy, lecz pod wpływem otoczenia społecznego, co wskazuje na bardziej reaktywny model uczestnictwa, zależny od relacji interpersonalnych.

Najbardziej wyrazista różnica pojawia się jednak w zakresie autonomii decyzji. W badaniu z Krakowa i Peczu 40% osób deklarowało samodzielny wybór, a odsetek ten wzrastał znacząco wśród uczestników działań Fundacji Antares lub Nevelők Háza Egyesület. Tymczasem w badaniu rzeszowskim jedynie niewielka część seniorów podejmowała decyzję samodzielnie, a dominujący wpływ miała rodzina, zwłaszcza małżonkowie i dzieci. Ujawnia to różne modele sprawczości: seniorzy w Rzeszowie są w większym stopniu zależni od otoczenia, natomiast osoby badane w Krakowie i Peczu wykazują wyższy poziom osobistego zaangażowania, wspieranego przez organizacje pozarządowe.

Podobieństwo dotyczy natomiast poziomu aktywności długoterminowej. W obu badaniach seniorzy rzadko uczestniczyli w wielu edycjach BO, a monitorowanie realizacji projektów miało marginalny charakter. Wskazuje to, że choć akt głosowania jest stosunkowo łatwy i dostępny, jego zakorzenienie w praktykach długotrwałej partycypacji nadal pozostaje ograniczone.

Dyskusja

Porównanie obydwu badań wskazuje na wyraźną ewolucję uczestnictwa osób starszych w procesach budżetu obywatelskiego. Różnice między seniorami z Krakowa i Peczu a seniorami z Rzeszowa zdają się wynikać z kilku grup czynników: kontekstu lokalnego, dostępności wsparcia informacyjnego, poziomu kompetencji cyfrowych oraz obecności organizacji społecznych wspierających aktywność obywatelską. W Krakowie i Peczu seniorzy funkcjonują w bardziej zindywidualizowanym środowisku informacyjnym, chętnie korzystają z Internetu i podejmują decyzje w większym stopniu samodzielnie. Obecność organizacji takich jak Fundacja Antares czy Nevelők Háza Egyesület dodatkowo wzmacnia poczucie sprawczości i kompetencje decyzyjne.

Badanie rzeszowskie wskazuje natomiast na dominację modelu relacyjnego, w którym to otoczenie społeczne, zwłaszcza rodzina, pełni rolę kluczowego moderatora uczestnictwa. Seniorzy angażują się tam głównie w odpowiedzi na zewnętrzne bodźce, często bez głębszej refleksji nad projektami.

Zestawienie wyników obu badań wskazuje, że organizacje społeczne mogą pełnić istotną funkcję w procesie aktywizacji obywatelskiej seniorów. Wspierają rozwój kompetencji informacyjnych, wzmacniają motywacje normatywne oraz zwiększają prawdopodobieństwo podejmowania decyzji samodzielnych, co w dłuższej perspektywie może przyczynić się do trwałego zwiększenia jakości uczestnictwa publicznego.

Wnioski

Artykuł potwierdza, że seniorzy są pełnoprawnymi, wartościowymi uczestnikami procesów partycypacyjnych, choć ich aktywność zależy od szeregu czynników strukturalnych i społecznych. Wyniki badań z Krakowa i Peczu wskazują na bardziej świadomy, autonomiczny i oparty na wartościach model uczestnictwa, wzmacniany przez kontakt z organizacjami społecznymi. Porównanie z badaniami z Rzeszowa ukazuje, że wzorce

uczestnictwa seniorów mogą znacząco różnić się w zależności od kontekstu i form stosowanego wsparcia.

Dalsze badania powinny koncentrować się na rozwijaniu narzędzi wzmacniających samodzielność decyzyjną seniorów, zwiększaniu ich kompetencji cyfrowych, a także analizie długoterminowych efektów uczestnictwa w BO. Z perspektywy polityk publicznych kluczowe wydaje się rozwijanie współpracy między samorządami a organizacjami społecznymi, które odgrywają istotną rolę w podnoszeniu kompetencji obywatelskich osób starszych.

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Bibliografia:

Allegretti, G., & Herzberg, C. (2004). *Participatory budgets in Europe: Between efficiency and growing local democracy*. TNI, 5, 1–24.

Dubicki, P. (2021). Budżet obywatelski jako element partycypacji społecznej. *Studia z Polityki Publicznej*, 8(1), 91–105.

Górecka, D. (2025). Potrzeby starzejącego się społeczeństwa a proces budżetu obywatelskiego. *Optimum. Economic Studies*, 1(119), 105–129.

Kłucińska, P., & Sześciło, D. (2017). Miejski budżet partycypacyjny – w kierunku współzarządzania czy fasadowej partycypacji? *Pedagogika Społeczna*, 3(65), 103–118.

Marczewska-Rytko, M., & Maj, D. (2021). *Civic/participatory budget in the Visegrad Group countries in the context of good practices*. Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press.

Rybińska, D. (2018). Instytucja budżetu obywatelskiego jako narzędzia rozwoju samorządu lokalnego. *Journal of Finance and Financial Law*, 1(17), 49–65.

Siemionek-Ruskań, M., & Siemionek-Lepczyńska, A. (2025). Environmental aspects of participatory budgeting in selected cities in Europe. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 16(2), 119–126. [https://doi.org/10.14505/jemt.v16.2\(78\).03](https://doi.org/10.14505/jemt.v16.2(78).03)
Dostęp: 17 listopada 2025, z <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/8874>

Sinervo, L.-M., Lehtonen, P., Radzik-Maruszak, K., & Ebdon, C. (2024). Participatory budgeting in reshaping public budgeting: Evidence from Finland, Poland, and the US. W: G. Grossi & J. Vakkuri (red.), *Handbook of accounting and public governance: Exploring hybridizations* (s. 141–161). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781800888456.00019>

Sołtysiak, M. (2017). Wiedza i aktywność seniorów w zakresie budżetu partycypacyjnego. *Przedsiębiorstwo i Region*, 9, 71–81.
Dostęp: 17 listopada 2025, z <https://repozytorium.ur.edu.pl/items/6fcfaa12-dbfa-49c1-a667-e32e19617e8c>

Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). Participatory budgeting in Europe: Potentials and challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 164–178.

